

Conf. univ. dr. Șerban-Alexandru Stănescu

Facultatea de Drept a Universității din București

Avocat în Baroul București

Arbitru la Curtea de Arbitraj Comercial Internațional
de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României

Procesul civil internațional

Ediția a 2-a, revizuită și adăugită

Editura
Hamangiu
2023

Cuprins

CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE PRIVIND PROCESUL CIVIL INTERNAȚIONAL

CIVIL INTERNAȚIONAL	1
§ 1. Noțiunea de „proces civil internațional”	1
§ 2. Corelația dintre procesul civil internațional și dreptul internațional privat	2
2.1. Ipoteza soluționării de către instanța română a unui conflict de legi în spațiu	2
2.1.1. Verificarea competenței internaționale a instanțelor române	3
2.1.2. Stabilirea regulilor procedurale aplicabile	3
2.1.3. Stabilirea regulilor substanțiale aplicabile	4
2.2. Ipoteza soluționării de către instanța română a unui conflict de legi în timp și spațiu	6
2.3. Concluzii	7
§ 3. Corelația dintre „procesul civil internațional” și „cooperarea civilă internațională în materie civilă”	7
§ 4. Izvoarele normelor juridice aplicabile procesului civil internațional	9
4.1. Considerații generale	9
4.2. Rolul Conferinței de la Haga de drept internațional privat	9
4.3. Clasificarea izvoarelor	10
4.3.1. Izvoare internaționale	10
4.3.2. Izvoare adoptate la nivelul Uniunii Europene	18
4.3.3. Izvoare naționale	20
§ 5. Obiectul de reglementare al normelor juridice aplicabile procesului civil internațional	20
5.1. Clasificare	20
5.2. Excluderea din domeniul procesului civil internațional a normelor juridice aplicabile procesului arbitral internațional	23
§ 6. Interpretarea normelor juridice aplicabile procesului civil internațional	25
6.1. Interpretarea normelor juridice adoptate la nivel internațional	25
6.2. Interpretarea normelor juridice adoptate la nivel național	26
§ 7. Considerații metodologice	27

CAPITOLUL II. COMPETENȚA INTERNAȚIONALĂ

A INSTANȚELOR ROMÂNE	29
§ 1. Privire generală asupra competenței internaționale	29
1.1. Conflictul de jurisdicții	29
1.2. Normele juridice prin care se soluționează conflictul de jurisdicții	30
1.2.1. Natură juridică	30
1.2.2. Clasificare	30
1.2.3. Izvoare	32
1.2.4. Delimitarea sferei de aplicare a reglementărilor-cadru adoptate la nivelul Uniunii Europene și la nivel național în materia competenței internaționale	32
1.3. Finalitatea soluționării conflictului de jurisdicții: determinarea competenței internaționale	38
1.3.1. Noțiunea de „competență internațională”	38
1.3.2. Formele competenței internaționale	38
1.4. Considerații metodologice	39
§ 2. Competența internațională de drept comun	40
2.1. Competența internațională de drept comun, potrivit Codului de procedură civilă	40
2.1.1. Sediul materiei	40
2.1.2. Principiul calificării, potrivit <i>lex fori</i>	41
2.1.3. Domiciliul	42
2.1.4. Reședința obișnuită	42
2.1.5. Sediul principal	45
2.1.6. Sediul secundar	45
2.1.7. Fondul de comerț	46
2.2. Competența internațională de drept comun, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	47
2.2.1. Sediul materiei	47
2.2.2. Calificarea noțiunii de „domiciliu”	47
2.2.3. Asimilarea sediului secundar cu domiciliul persoanei juridice	48
§ 3. Reguli de competență internațională instituite <i>ratione materiae</i>	50
3.1. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la starea civilă, capacitatea și relațiile de familie ale persoanelor fizice	50
3.1.1. Sediul materiei	50

3.1.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la starea civilă a persoanei fizice _____	51
3.1.2.1. Noțiuni _____	51
3.1.2.2. Acțiunile de stare civilă _____	52
3.1.2.3. Raportul dintre instrumentele juridice aplicabile în această materie _____	53
3.1.2.4. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la divorț, separarea de drept (de corp) sau la anularea căsătoriei _____	55
3.1.2.5. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la stabilirea și contestarea filiației _____	58
3.1.2.6. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la încuviințarea, desfacerea sau nulitatea adopției _____	59
3.1.3. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a persoanei fizice _____	62
3.1.3.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a majorului _____	62
3.1.3.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la capacitatea juridică a minorului _____	64
3.1.4. Determinarea competenței jurisdicționale în materia relațiilor de familie _____	70
3.1.4.1. Observație preliminară _____	70
3.1.4.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române de a soluționa cereri în materia obligației de întreținere _____	70
3.1.4.3. Aplicarea regulilor de competență internațională cuprinse în Regulamentul (CE) nr. 4/2009 _____	70
3.2. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la statutul organic al persoanelor juridice _____	72

3.3. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri referitoare la imobile	74
3.3.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012	74
3.3.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Codului de procedură civilă	75
3.4. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri în materie succesorală	76
3.4.1. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Regulamentului (UE) nr. 650/2012	76
3.4.2. Determinarea competenței internaționale a instanțelor române, potrivit Codului de procedură civilă	78
3.5. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri în materie contractuală	79
3.5.1. Reguli de drept comun	79
3.5.1.1. Sediul materiei	79
3.5.1.2. Delimitarea sferei de aplicare a dreptului Uniunii Europene și a dreptului național	80
3.5.1.3. Punctele de legătură	81
3.5.1.4. Domeniul de aplicare	85
3.5.2. Reguli speciale având caracter de protecție	85
3.5.2.1. Considerații generale	85
3.5.2.2. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor de asigurare	86
3.5.2.3. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor încheiate de consumatori	88
3.5.2.4. Reguli speciale de competență internațională în materia contractelor individuale de muncă	90
3.6. Competența internațională a instanțelor române de a soluționa cereri întemeiate pe fapte juridice	91
3.6.1. Sediul materiei	91
3.6.2. Punctele de legătură	92
3.6.3. Domeniul de aplicare	94
§ 4. Prorogarea de competență în dreptul internațional privat	94
4.1. Prorogarea voluntară a competenței internaționale	95
4.1.1. Regimul juridic instituit de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012	95
4.1.1.1. Domeniul de aplicare	96

4.1.1.2. Modalitățile prorogării voluntare a competenței internaționale _____	97
4.1.1.3. Condițiile de valabilitate ale convenției de prorogare de competență _____	97
4.1.1.4. Autonomia clauzei atributive de competență față de contractul în care este inserată _____	98
4.1.1.5. Efectul convenției de prorogare de competență _____	99
4.1.2. Regimul instituit de Codul de procedură civilă _____	99
4.1.2.1. Corelația dintre dispozițiile art. 1067 și cele ale art. 1068 CPC _____	100
4.1.2.2. Modalitățile alegerii jurisdicției române _____	101
4.1.2.3. Condițiile de valabilitate ale convenției de prorogare a competenței _____	101
4.1.2.4. Limitele libertății părților de a alege jurisdicția _____	102
4.1.2.5. Efectul convenției de prorogare a competenței _____	103
4.1.2.6. Corelația prevederilor Codului de procedură civilă cu acelea ale Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	103
4.2. Prorogarea legală a competenței internaționale _____	104
4.2.1. Prorogarea legală de competență în cazul coparticipării procesuale pasive _____	104
4.2.2. Prorogarea de competență în cazul cererilor accesorii și incidentale _____	106
4.2.2.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	106
4.2.2.2. Aplicarea dispozițiilor Codului de procedură civilă _____	107
4.2.3. Prorogarea legală de competență ca <i>for de necesitate</i> _____	108
4.2.4. Prorogarea de competență în cazul chestiunilor preliminare _____	110
4.2.5. Prorogarea de competență în cazul măsurilor provizorii, conservatorii sau de executare _____	110
4.2.5.1. Aplicarea Codului de procedură civilă _____	110
4.2.5.2. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	111
4.2.6. Prorogarea de competență în cazul conexității _____	112
4.2.6.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	112
4.2.6.2. Aplicarea Codului de procedură civilă _____	114
4.2.7. Litispendența internațională _____	116
4.2.7.1. Aplicarea Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	116
4.2.7.2. Aplicarea Codului de procedură civilă _____	119

4.3. Prorogarea judecătorească a competenței internaționale	122
4.3.1. Prorogarea de competență pentru administrarea probelor (în cazul comisiilor rogatorii)	122
4.3.2. Prorogarea de competență în favoarea instanței mai bine plasate pentru a soluționa o cerere în materia răspunderii părintești	122

CAPITOLUL III. CONDIȚIA JURIDICĂ A STRĂINULUI

CA PARTE ÎN PROCESUL CIVIL	124
§ 1. Noțiuni. Delimitare față de alte instituții juridice	124
§ 2. Sediul materiei	125
§ 3. Principii aplicabile condiției juridice a străinului ca parte în procesul civil. Enumerare	126
3.1. Aplicarea regimului național	127
3.2. Scutirea de <i>cautio judicatum solvi</i>	129
3.2.1. Considerații generale	129
3.2.2. Regimul juridic instituit prin Convenția de la Haga (1980)	131
3.3. Asistența judiciară în procesul civil	132
3.3.1. Asistența judiciară acordată potrivit reglementării naționale	133
3.3.1.1. Aspecte introductive	133
3.3.1.2. Condițiile acordării ajutorului public judiciar	133
3.3.1.3. Conținutul ajutorului public judiciar	136
3.3.1.4. Procedura de acordare a ajutorului public judiciar	138
3.3.2. Asistența judiciară acordată potrivit Convenției de la Haga (1980)	141
3.3.2.1. Aspecte introductive	141
3.3.2.2. Condiții specifice pentru acordarea asistenței judiciare	141
3.3.2.3. Conținutul asistenței judiciare	142
3.3.2.4. Procedura de acordare a asistenței judiciare	142
3.3.3. Asistența judiciară acordată potrivit Acordului de la Strasbourg (1977)	144
3.4. Corelație între diferitele regimuri juridice aplicabile asistenței judiciare	146
3.5. Imunitatea de jurisdicție a străinilor citați ca martori sau ca experți pentru fapte sau condamnări anterioare	147

CAPITOLUL IV. PROCEDURA DE JUDECATĂ, DE CĂTRE INSTANȚELE ROMÂNE, A CAUZELOR CIVILE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE __ 148

<i>Secțiunea 1. Reguli aplicabile procedurii de drept comun</i> _____	148
§ 1. Precizare prealabilă _____	148
§ 2. Metoda de reglementare _____	148
§ 3. Aspecte de drept internațional privat privind etapa scrisă a procesului civil _____	151
3.1. Regimul juridic al acțiunii civile _____	151
3.1.1. Elementele acțiunii civile _____	151
3.1.2. Condițiile acțiunii civile _____	151
3.1.3. Clasificarea acțiunilor civile _____	153
3.2. Citarea și comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare ____	154
3.2.1. Citarea și comunicarea actelor judiciare și extrajudiciare, potrivit dreptului Uniunii Europene ____	154
3.2.1.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare _____	154
3.2.1.2. Procedura de drept comun privind notificarea sau comunicarea actelor _____	156
3.2.1.3. Proceduri alternative de notificare sau comunicare a actelor _____	158
3.2.2. Citarea și comunicare actelor judiciare și extrajudiciare în sistemul instituit sub egida Conferinței de la Haga _____	159
3.2.2.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare _____	159
3.2.2.2. Procedura de drept comun privind notificarea sau comunicarea actelor _____	160
3.2.2.3. Proceduri alternative de notificare sau comunicare a actelor _____	161
3.2.3. Citarea și comunicare actelor judiciare și extrajudiciare potrivit prevederilor Legii nr. 189/2003 _____	162
3.2.3.1. Domeniul de aplicare _____	162
3.2.3.2. Procedura de comunicare a actelor _____	162
3.3. Regimul juridic al apărărilor _____	163
3.4. Regimul juridic al termenelor _____	163
§ 4. Aspecte de drept internațional privat privind etapa cercetării procesului _____	163
4.1. Considerații generale _____	163
4.2. Excepțiile procesuale _____	164
4.3. Regimul juridic al probelor _____	164
4.3.1. Proba actelor și a faptelor juridice _____	164
4.3.1.1. Obiectul și sarcina probei _____	164

4.3.1.2. Admisibilitatea mijloacelor de probă _____	164
4.3.1.3. Administrarea probelor. Aspecte generale _____	165
4.3.1.4. Administrarea probelor. Utilizarea ca mijloace de probă a actelor oficiale care nu au fost întocmite în statul instanței sesizate _____	166
4.3.1.5. Administrarea probelor în străinătate _____	168
4.3.1.6. Forța probantă a mijloacelor de probă _____	176
4.3.1.7. Aprecierea probelor _____	176
4.3.2. Proba legii străine _____	176
4.3.2.1. Sarcina probei _____	176
4.3.2.2. Mijloacele de probă a legii străine _____	177
4.3.2.3. Imposibilitatea de probare a legii străine _____	183
§ 5. Aspecte de drept internațional privat privind etapa dezbaterii procesului _____	184
§ 6. Aspecte de drept internațional privat privind etapa deliberării și a pronunțării hotărârii _____	184
§ 7. Aspecte de drept internațional privat privind căile de atac _____	184
§ 8. Aspectele de drept internațional privat privind executarea silită _____	184
<i>Secțiunea a 2-a. Reguli aplicabile unor proceduri speciale _____</i>	<i>184</i>
§ 1. Procedura specială a somației de plată _____	185
1.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare _____	185
1.2. Caracteristicile procedurii speciale privind somația de plată _____	187
§ 2. Procedura specială aplicabilă cererilor de valoare redusă _____	189
2.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare _____	189
2.2. Caracteristicile procedurii speciale privind cererile de valoare redusă _____	192
§ 3. Procedura specială de obținere a titlului executoriu european pentru creanțele necontestate _____	193
3.1. Sediul materiei. Domeniul de aplicare _____	193
3.2. Caracteristicile procedurii speciale de obținere a titlului executoriu european pentru creanțe necontestate _____	196
CAPITOLUL V. EFECTELE HOTĂRÂRILOR JUDECĂTOREȘTI STRĂINE _____	198
§ 1. Enumerarea efectelor hotărârilor judecătorești _____	198
§ 2. Sediul materiei _____	198

§ 3. Delimitarea sferei de aplicare a celor două reglementări-cadru în materia efectelor hotărârilor judecătorești străine _____	199
3.1. Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 _____	199
3.2. Domeniul de aplicare al Codului de procedură civilă _____	203
§ 4. Recunoașterea hotărârilor străine în România _____	206
4.1. Recunoașterea de plin drept _____	207
4.1.1. Recunoașterea de plin drept a hotărârilor străine la nivelul Uniunii Europene _____	207
4.1.2. Recunoașterea de plin drept a hotărârilor străine la nivelul reglementării naționale _____	208
4.2. Recunoașterea voluntară _____	209
4.3. Recunoașterea judiciară (condiționată) _____	210
4.3.1. Considerații generale _____	210
4.3.2. Cerințele de regularitate internațională stabilite de Codul de procedură civilă _____	211
4.3.3. Cerințele de regularitate internațională stabilite de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 _____	224
4.3.4. Condiții de regularitate internațională stabilite de alte instrumente juridice adoptate la nivelul Uniunii Europene _____	231
4.3.5. Aspecte procedurale referitoare la recunoașterea hotărârilor străine în România _____	234
§ 5. Executarea hotărârilor străine în România _____	239
5.1. Efectul executoriu de plin drept al hotărârilor străine _____	239
5.2. Efectul executoriu judiciar al hotărârilor străine _____	241
5.2.1. Condiții stabilite de Codul de procedură civilă _____	242
5.2.2. Condiții instituite de Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 _____	243
5.2.3. Condiții instituite de alte instrumente juridice adoptate la nivelul Uniunii Europene _____	244
5.2.4. Aspecte procedurale referitoare la executarea hotărârilor străine în România _____	247
5.3. Forța probantă a hotărârilor străine _____	252

CAPITOLUL VI. EFECTELE HOTĂRÂRILOR ARBITRALE

STRĂINE	254
§ 1. Sediul materiei	254
§ 2. Delimitarea sferei de aplicare a celor două reglementări-cadru în materia efectelor hotărârilor arbitrale străine	255
§ 3. Noțiunea de „sentință arbitrală străină”	256
3.1. Noțiunea de „sentință arbitrală străină” în reglementarea Codului de procedură civilă	257
3.2. Noțiunea de „sentință arbitrală străină” în reglementarea Convenției de la New York (1958)	258
3.3. Importanța stabilirii naționalității sentinței arbitrale	258
§ 4. Enumerarea efectelor sentințelor arbitrale străine	259
§ 5. Recunoașterea și încuviințarea executării în România a sentințelor arbitrale străine	259
5.1. Impedimente la recunoașterea sentințelor arbitrale străine	260
5.1.1. Considerații generale	260
5.1.2. Motive referitoare la nerespectarea ordinii publice a statului solicitat	261
5.1.3. Motive referitoare la nevalabilitatea sau la nerespectarea convenției arbitrale	262
5.1.4. Motive referitoare la nerespectarea unor principii fundamentale ale procesului arbitral sau ale procesului civil în general	265
5.2. Aspecte procedurale referitoare la recunoașterea și încuviințarea executării sentințelor arbitrale străine în România	267
5.2.1. Precizare prealabilă	267
5.2.2. Obiectul cererii	267
5.2.3. Calea procedurală	268
5.2.4. Instanța competentă	268
5.2.5. Nerevizuirea sentinței arbitrale străine	268
5.2.6. Calea de atac	268
§ 6. Forța probantă a sentințelor arbitrale străine, cu privire la situațiile de fapt pe care le constată	269
BIBLIOGRAFIE	271